

פרשת חוקת תשפ"א
מרים הנביאה

במדבר פרק כו

(נח) אלה משפחות לוי משפחת הלבני משפחת החברני משפחת המחלי משפחת המושי משפחת הקרחי וקהת הולד את עמרם: (נט) וְשֵׁם אֶשֶׁת עֲמֶרְם יוֹכָבֵד בַּת לְוִי אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ לְלוֹוִי בְּמִצְרַיִם וַתֵּלֶד לְעֲמֶרְם אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת מֹשֶׁה וְאֶת מֶרְיָם אֲחֹתָם:

דברים פרק כד

(ח) הַשֹּׁמֵר בְּנִגְעֵי הַצָּרֵעַת לְשֹׁמֵר מֵאֲדוּלְמֵי וְלַעֲשׂוֹת כָּל אֲשֶׁר יִוְרוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כְּאֲשֶׁר צִוִּיתֶם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת: (ט) זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה יְקֹוֹק אֱלֹהֵיךָ לְמֶרְיָם בְּדָרְךָ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם:

רש"י

(ח) **השומר בנגע הצרעת** - שלא תתלוש סימני טומאה, ולא תקוץ את הבהרת: **ככל אשר יורו אתכם** - אם להסגיר אם להחליט אם לטהר: (ט) **זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים** - אם באת להזהר שלא תלקה בצרעת, אל תספר לשון הרע. זכור העשוי למרים שדברה באחיה ולקתה בנגעים:

מגן אברהם

[ב] **שם הקדים** - ואף ע"ג דאינה פותחת בברוך וכל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה מ"מ כיון דנתקנה סמוכה לחברתה אף כשקורא אותה בפ"ע אין בה שם ומלכות [כ"מ] ובתש"ו הרשב"א סימן ש"ז כתב הטעם משום דהוי ברכה קצרה וצ"ע ועי' בטור ס"י ו': איתא בכוננות ובכתבים והזכירות הללו הם מ"ע לכן כשיאמר ובנו בחרת יזכור מ"ת, וקרבתנו מעמד הר סיני, לשמך הגדול מעשה עמלק שאין השם שלם, להודות לך הפה לא נברא רק להודות ולא לדבר לשון הרע וזהו זכירת מעשה מרים, וזכרתם את כל מצות ה' זהו שבת ששקולה כנגד כל המצות וכשאומר והביאנו לשלום מארבע כנפות הארץ יניח הכנפות של הטלית שעל כתפיו ליפול למטה עכ"ל, ובילקוט פ' בחקותי מביא ג"כ זכור את אשר הקצפת את ה' אלהיך במדבר וגוי' זכור בפה ע"ש בשם ספרי וני"ל שיזכור זה כשיאמר באהבה לאפוקי באותו פעם לא היו אוהבין השם וצריך טעם למה תקנו לקרות פ' עמלק מה שלא תקנו בזכירות אחרים עססי' תרפ"ה וי"ל דמ"ת יש לנו חג עצרת וה"ה שבת ומעשה מרים ומעשה עגל לא תקנו מפני שהי' גנותן של ישראל:

ש"ע או"ח הלכות קריאת שמע סימן ס בע"ג סדר הברכות אינו מעכב, [ב] שם הקדים שנייה לראשונה יצא ידי חובת ברכות.

שמות רבה – פרשת שמות פרשה א

[כב] ותתצב אחותו מרחוק, למה עמדה מרים מרחוק, אמר רב עמרם בשם רב לפי שהיתה מרים מתנבאת ואומרת עתידה אמי שתלד בן שיושיע את ישראל, כיון שנולד משה נתמלא כל הבית אורה, עמד אביה ונשקה על ראשה, אמר לה בתי נתקיימה נבואתך, היינו דכתיב (שמות טו) ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התוף, אחות אהרן ולא אחות משה, אלא שאמרה נבואה זו כשהיא אחות אהרן ועדיין לא נולד משה, וכיון שהטילוהו ליאור, עמדה אמה וטפחה לה על ראשה, אמרה לה בתי והיכן נבואתך, והיינו דכתיב ותתצב אחותו מרחוק וגוי', לדעת מה היא בסוף נביאותה, ורבנן אמרין כל הפסוק הזה ע"ש רוח הקודש, נאמר, ותתצב, על שם (שמואל א ג) ויבא ה' ויתיצב, אחותו, על שם (משלי ז) אמור לחכמה אחותי את, מרחוק, ע"ש (ירמיה לא) מרחוק ה' נראה לי, לדעת מה יעשה לו, ע"ש (שמואל א' ב) כי אל דעות ה' (וכל הענין).

רש"י

(כ) **ותקח מרים הנביאה** - היכן נתנבאה כשהיתה אחות אהרן, קודם שנולד משה, אמרה עתידה אמי שתלד בן וכו', כדאיתא בסוטה (דף יג א). דבר אחר אחות אהרן לפי שמסר נפשו עליה כשנצטרעה, נקראת על שמו: **את התף** - כלי של מיני זמר: **בתפים ובמחלת** - מובטחות היו צדקניות שבדור שהקדוש ברוך הוא עושה להם נסים והוציאו תופים ממצרים: (כא) ותען להם מרים - משה אמר שירה לאנשים, הוא אומר והם עונין אחריו, ומרים אמרה שירה לנשים:

שמות פרק טו

(כ) ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התוף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתפים ובמחלת: (כא) ותען להם מרים שירו ליקוץ כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים:

במדבר פרק יב

(א) ותדבר מרים ואהרן במשה על אדות האשה הפשית אשר לקח כי אשה כשית לקח: (ב) ויאמרו הרק אף במשה דבר יקוץ הלא גם בנו דבר וישמע יקוץ: (ג) והאיש משה ענו עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה: ס (ד) ויאמר יקוץ פתאם אל משה ואל אהרן ואל מרים צאו שלשתכם אל אהל מועד ויצאו שלשתם: (ה) ויירד יקוץ בעמוד ענן ויעמד פתח האהל ויקרא אהרן ומרים וישמעו: (ו) ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם יקוץ במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו: (ז) לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא: (ח) פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות ותמנת יקוץ יביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה: (ט) ויחר אף יקוץ גם וילך: (י) והענן סר מעל האהל והנה מרים מצרעת כשילג ויפן אהרן אל מרים והנה מצרעת: (יא) ויאמר אהרן אל משה בי אדני אל נא תשת עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו: (יב) אל נא תהי כמות אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשו: (יג) ויצעק משה אל יקוץ לאמר אל נא רפא נא לה: (יד) ויאמר יקוץ אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תקלם שבעת ימים תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף: (טו) ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים והעם לא נסע עד האסף מרים: (טז) ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן:

רש"י לבמדבר פרק יב

(א) **ותדבר** - אין דבור בכל מקום אלא לשון קשה, וכן הוא אומר (בראשית מב, ל) דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות, ואין אמירה בכל מקום אלא לשון תחנונים, וכן הוא אומר (בראשית יט, ז) ויאמר אל נא אחי תרעו, (במדבר יב, ו) ויאמר שמעו נא דברי, כל נא לשון בקשה: **ותדבר מרים ואהרן** - היא פתחה בדבור תחילה, לפיכך הקדימה הכתוב תחלה, ומנין היתה יודעת מרים שפרש משה מן האשה, רבי נתן אומר, מרים היתה בצד צפורה בשעה שנאמר למשה אלדד ומידד מתנבאים במחנה, כיון ששמעה צפורה, אמרה אוי לנשותיהן של אלו אם הם נזקקים לנבואה שיהיו פורשין מנשותיהן כדרך שפרש בעלי ממני, ומשם ידעה מרים והגידה לאהרן. ומה מרים שלא נתכוונה לגנותו, כך נענשה, קל וחומר למספר בגנותו של חבריו: **האשה הכשית** - מגיד שהכל מודים ביפיה, כשם שהכל מודים בשחרותו של כושי: **כושית** - בגימטריא יפת מראה: **על אדות האשה** - על אודות גירושיה: **כי אשה כשית לקח** - מה תלמוד לומר, אלא יש לך אשה נאה ביפיה ואינה נאה במעשיה, במעשיה ולא ביפיה, אבל זאת נאה בכל: **האשה הכשית** - על שם נוייה נקראת כושית כאדם הקורא את בנו נאה כושי, כדי שלא תשלוט בו עין רעה: **כי אשה כשית לקח** - ועתה גרשה: (ב) **הרק אך** - עמו לבדו דבר ה': **הלא גם בנו דבר** - ולא פרשנו מדרך ארץ: (ג) **ענו** - שפל וסבלן: (ד) **פתאום** - נגלה עליהם פתאום, והם טמאים בדרך ארץ, והיו צועקים מים מים, להודיעם שיפה עשה משה שפרש מן האשה, מאחר שנגלית עליו שכונה תדיר ואין עת קבועה לדבור: **צאו שלשתכם** - מגיד ששלשתן נקראו בדבור אחד, מה שאי אפשר לפה לומר ולאזן לשמוע: (ה) **בעמוד ענן** - יצא יחידי, שלא כמדת בשר ודם. מלך בשר ודם כשיוצא למלחמה יוצא באוכלוסין, וכשיוצא לשלום יוצא במועטים, ומדת הקדוש ברוך הוא יוצא למלחמה יחידי, שנאמר (שמות טו, ג) ה' איש מלחמה, ויוצא לשלום באוכלוסין, שנאמר (תהלים סח, יח) רכב אלהים רבותים אלפי שנאן: **ויקרא אהרן ומרים** - שיהיו נמשכין ויוצאין מן החצר לקראת הדבור: **ויצאו שניהם** - ומפני מה משכן והפרידן משה, לפי שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו, וכן מצינו בנח, שלא בפניו נאמר (בראשית ו, ט) איש צדיק תמים, ובפניו נאמר (בראשית ז, א) כי אותך ראיתי צדיק לפני. דבר אחר שלא ישמע בניזופתו של אהרן: (ו) **שמעו נא דברי** - אין נא אלא לשון בקשה: **אם יהיה נביאכם** - אם יהיו לכם נביאים: ה' **במראה אליו אתודע** - שכינת שמי אין נגלית עליו באספקלריא המאירה אלא בחלום וחזיון: (ח) **פה אל פה** - אמרתי לו לפרוש מן האשה. והיכן אמרתי לו, בסיני (דברים ה, כז) לך אמור להם שובו לכם לאהליכם, ואתה פה עמוד עמדי: **ומראה ולא בחידות** - מראה זה מראה דבור, שאני מפרש לו דבורי במראת פנים שבו ואיני סותמו לו בחידות, כענין שנאמר ליחזקאל (יחזקאל יז, ב) חוד חידה וגוי, יכול מראה שכינה, תלמוד לומר (שמות לג, כ) לא תוכל לראות את פני: **ותמנת ה' יביט** - זה מראה אחורים, כענין שנאמר (שמות לג, כג) וראית את אחורי: **בעבדי במשה** - אינו אומר בעבדי משה, אלא בעבדי במשה, בעבדי אף על פי שאינו משה, במשה אפילו אינו עבדי, כדאי הייתם לירא מפניו, וכל שכן שהוא עבדי ועבד מלך מלך, היה לכם לומר אין המלך אוהבו חנם. ואם תאמרו איני מכיר במעשיו, זו קשה מן הראשונה: (ט) **ויחר אף ה' בס וילך** - מאחר שהודיעם סרחונם גזר עליהם נדוי, קל וחומר לבשר ודם שלא יכעוס על חבריו עד שיודיענו סרחונו: (י) **והענן סר** - ואחר כך והנה מרים מצורעת כשגלג, משל למלך שאמר לפדגוג, רדה את בני, אבל לא תרדנו עד שאלך מאצלך, שרחמי עליו: (יא) **נואלנו** - כתרגומו לשון אויל: (יב) **אל נא תהי** - אחותנו זו: **כמת** - שהמצורע חשוב כמת, מה מת מטמא בביאה, אף מצורע מטמא בביאה: **אשר בצאתו מרחם אמו** - אמנו היה לו לומר, אלא שכינה הכתוב. וכן חצי בשרו, חצי בשרנו היה לו לומר, אלא שכינה הכתוב. מאחר שיצאה מרחם אמונו היא לנו כאילו נאכל חצי בשרנו, כענין שנאמר (בראשית לו, כז) כי אחינו בשרנו הוא. ולפי משמעו אף הוא נראה כן, אין ראוי לאח להניח את אחותו להיות כמת: **אשר בצאתו** - מאחר שיצא זה מרחם אמו של זה שיש כח בידו לעזור ואינו עוזרו, הרי נאכל חצי בשרו, שאחיו בשרו הוא. דבר אחר אל נא תהי כמת, אם אינך רופאה בתפלה, מי מסגירה ומי מטהרה, אני אי אפשר לראותה, שאני קרוב ואין קרוב רואה את הנגעים, וכהן אחר אין בעולם, וזהו אשר בצאתו מרחם אמו: (יג) **אל נא רפא נא לה** - בא הכתוב ללמדך דרך ארץ, שהשואל דבר מחבירו צריך לומר שנים או שלשה דברי תחנונים ואחר כן יבקש שאלותיו: **לאמר** - מה תלמוד לומר, אמר לו השיבני אם אתה מרפא אותה אם לאו, עד שהשיבו ואביה ירק ירק וגוי. רבי אלעזר בן עזריה אומר בארבעה מקומות בקש משה מלפני הקדוש ברוך הוא להשיבו אם יעשה שאלותיו אם לאו, כיוצא בו (שמות ו, יב) וידבר משה לפני ה' לאמר וגוי, מה תלמוד לומר לאמר, השיבני אם גואלם אתה אם לאו, עד שהשיבו עתה תראה וגוי. כיוצא בו (במדבר כז טו - טז) וידבר משה אל ה' לאמר יפקד ה' אלהי הרוחות לכל בשר, השיבו קח לך (במד' כז יח). כיוצא בו (דברים ג, כג) ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר, השיבו רב לך: **רפא נא לה** - מפני מה לא האריך משה בתפלה, שלא יהיו ישראל אומרים אחותו נתונה בצרה והוא עומד ומרבה בתפלה [דבר אחר שלא יאמרו ישראל בשביל אחותו הוא מאריך בתפלה, אבל בשבילנו אינו מאריך בתפלה]: (יד) **ואביה ירק ירק בפניה** - ואם אביה הראה לה פנים זועפות הלא תכלם שבעת ימים, קל וחומר לשכינה י"ד יום, אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון, לפיכך אף בניזופתי תסגר שבעת ימים: **ואחר תאסף** - אומר אני כל האסיפות האמורות במצורעים על שם שהוא משולח מחוץ למחנה, וכשהוא נרפא נאסף אל המחנה לכך כתוב בו אסיפה לשון הכנסה: (טו) **והעם לא נסע** - זה הכבוד חלק לה המקום בשביל שעה אחת שנתעכבה למשה כשהושלך ליאור, שנאמר (שמות ב, ד) ותצב אחותו מרחוק וגוי:

רש"י

(א) **כל העדה** - עדה השלמה, שכבר מתו מתי מדבר ואלו פרשו לחיים: **ותמת שם מרים** - למה נסמכה פרשת מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, לומר לך מה קרבנות מכפרין אף מיתת צדיקים מכפרת: **ותמת שם מרים** - אף היא בנישיקה מתה ומפני מה לא נאמר בה על פי ה', שאינו דרך כבוד של מעלה. ובאהרן נאמר על פי ה', באלה מסעי (במדבר לג, לח): (ב) **ולא היה מים לעדה** - מכאן שכל ארבעים שנה היה להם הבאר בזכות מרים:

במדבר פרק כ

(א) **וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל הָעֵדָה מִדְּבַר צֶן בְּחֹדֶשׁ הָרְאשׁוֹן וַיָּשֻׁב הָעָם בְּקֶדֶשׁ וַתָּמֶת שָׁם מֵרִים וַתִּקָּבֶר שָׁם: (ב) וְלֹא הָיָה מַיִם לָעֵדָה וַיִּקְהְלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן:**

סדר עולם רבה—פרק'

שלשה פרנסים טובים עמדו להן לישראל, ואלו הן משה ואהרן ומרים, ושלש מתנות טובות ניתנו על ידיהם, ואלו הן באר ועמוד ענן והמון, מן בזכות משה, עמוד ענן בזכות אהרן, באר בזכות מרים, מתה מרים, נסתלקה הבאר, וחזרה להן לישראל בזכות משה ואהרן, מת אהרן, נסתלק עמוד הענן, וחזר להן בזכות משה, [מת משה] נסתלקו שלשתן, ולא חזרו, שנאמר ואכחד את שלשת הרעים בירח אחד (זכריה יא ח), וכי בירח אחד מתו, והלא בשנה אחת מתו, מתה מרים בעשרה בניסן, ואהרן באחד באב, ומשה רבינו בשבעה באדר, אלא יום שמת משה, נסתלקו שלשתן ולא חזרו.

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.
Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.